

Кога и защо Китай „изчезна“ от българското икономическо образование?

Пенчо Пенчев*

Резюме: В статията се проследява появата и изчезването на Китай от учебниците по политическа икономия в България в края на 19-и до края на второто десетилетие на 20-и век. В първите публикувани учебници след Освобождението авторите ползват Китай, неговата история и култура като илюстрация на важни стопански принципи и тенденции. За сметка на това в учебниците, които са публикувани през 20-те години на 20-и век, Китай „изчезва“. Това се дължи на намалената тежест на Китай в световната икономика, както и на разпокъсването на страната през тези години.

Ключови думи: Китай, политическа икономия, образование, България.

JEL: B10, P19, Z13.

Увод

Специализираното икономическо образование в България преживява относително дълга еволюция. Като организация, съдържание и цялостни резултати то все още не е било обект на специално научно изследване. Направени са интересни приноси, които са посветени на историята на

Университета за национално и световно стопанство (Велева, Димитров и Пенчев, 2010) и на Икономическия университет-Варна (Русев, 2020). Тяхната основна цел е институционална реконструкция на миналото на тези два университета. Поради тази причина в тях не поставят и разглеждат проблеми, които биха могли да служат за ориентир относно това как се е развивало в съдържателно отношение икономическото образование в България.

Основният изследователски въпрос на настоящата статия е поставен в нейното заглавие. На пръв поглед той не е особено значим и възможността за специфичен научен принос с отговор на му изглежда силно ограничена. Неговата значимост се определя от обстоятелството, че така се дава начало на изследването на съдържателните характеристики в учебниците, чрез които се разпространява специализираното икономическо знание в България, тяхната еволюция и фактори, които ѝ оказват влияние. Ползването на стопанството и културното наследство на Китай може да послужи като лакмус и ще се търси в две основни посоки: пряка, т.е. като пример за определени

* Пенчо Пенчев е професор, доктор на науките в катедра „Политическа икономия“ на УНСС.

тенденции, за разбираема илюстрация на важни процеси и косвена, т.е. като метафора за значимост и като културен „код“, който е разбираем за широк кръг от хора.

С оглед възможността за адекватно третиране на въпроса в статията се поставени конкретни хронологични граници. Те обхващат приблизително периода от 80-те години на 19-и до края на 20-те години на 20-и век. През този период икономическото образование в България се появява и постепенно се утвърждава. Успоредно с това се появяват последователно няколко учебника по Политическа икономия, които дават базовото икономическо знание на бъдещите специалисти. Въз основа на тяхното съдържание може да се установи както общата еволюция в знанията, които получават обучаващите се, така и конкретните споменавания или липса на такива за Китай. В статията са въведени известни ограничения и уточнения по отношение на ползваните първични източници на информация. Публикуваните и ползвани учебници са разделени условно на две поколения. Под първо се разбират първите два учебника след Освобождението – единият за класически и реални гимназии и за „самоуци“ (Пранчов, 1886) а другият за студентите в Юридическия факултет на Софийския университет (Данайлов, 1906). Като показателни за второто поколение учебници са два учебника по Политическа икономия, приети и публикувани през 20-те години за нуждите на новосъздадените висши икономически училища в София и Варна

(Мишайков, 1926 и Долински, 1923), а също и един учебник по Политическа икономия за гимназиите и педагогическите училища, одобрен от Министерството на народното просвещение (Яранов, 1928 г.). През следващите десетилетия има нови и преработени учебници по Политическа икономия, но те не са обект на изследване в тази статия. Те заслужават самостоятелно задълбочено изследване.

Началото и първото поколение учебници

Интересът към специализирани икономически познания сред българите се появява преди Освобождението от османска власт. До голяма степен тогава той е движан от практически мотиви. Ясен показател за посочената характеристика е обстоятелството, че в някои от българските възрожденски училища се преподава счетоводство, публикуват се и учебници за модерното двойно счетоводство. Точната представа за финансовото състояние на фирмите е един от основните белези за процеса на цялостна модернизация в българското общество (Русев, 2015, с. 51-172). През 1873 г. възпитаникът на търговската академия в Темешвар Димитър Шишманов открива в Свищов първото специално търговско училище. То е частно с предвиден двугодишен курс на обучение, а за да бъдат приети от учениците се изисквало да могат да четат и да пишат, да имат познания по Закон Божи, български език и аритметика. От публикуваната програма става ясно, че е трябвало да се

изучават „Практична търговска аритметика“, търговска география, история и терминология, „Търговска и обща стилистика“, чужди езици и гр. Прави впечатление липсата на предмети, които да дават знание за функционирането на цялата икономическа система, т.е. от съвременна гледна точка свищовското училище може да се определи по-скоро като бизнес училище, което би трябвало да дава на възпитаниците си практическо образование. Самото училище не успява да се утвърди и просъществува една година (Ванков, 1906, с. 66-67).

Популяризирането на теоретичните познания по политическа икономия се свързва с някои публикации на г-р Иван Богоров, а първият учебник с подобно съдържание е преведен от известния възрожденски учител Н. Михайловски. Автор на оригинала е О. Хюбнер, а заглавието е „Начала на Политическата икономия“. На български език учебникът е публикуван през 1868 г., а на корицата му е отбелязано, че това е „Книга за училищата и за народа“. В него са изложени на съвсем елементарно ниво и в либерален дух основните постулати на политическата икономия. В предговора авторът отбелязва, че една от основните причини за публикуването на книгата му е да се опровергават лъжовните учения на социализма и комунизма (Хюбнер, 1868). Преводният характер на изданието, фактът, че то най-вероятно е издано с насърчението на османската власт и обстоятелството, че не е известно то да е ползвано в българските

училища го поставя извън обхвата на изследването.

След Освобождението на България (1879 г.) започва постепенното институционално изграждане на образователната система на страната. Към средата на 80-те години на 19-и век в Княжество България и в Източна Румелия има общо седем пълни гимназии и три педагогически училища. Наличните сведения показват, че в гимназиите в Източна Румелия е предвидено да се изучава отделен предмет „Политическа икономия“, а също така и „Счетоводство и търговска наука“ (Ванков, 1906, с. 263-264). В този етап от развитието на българското образование се оформя своеобразно и логично разделение на образованието по отношение на стопанството. От една страна се получават важни и необходими практически знания, а от друга се обръща внимание и на учебната дисциплина „Политическа икономия“, която дава цялостна представа за функционирането на икономическата система.

В условията на новото организационно състояние на просветата през 1886 г. се появява и първият оригинален български учебник по политическа икономия. Негов автор е Стоян Пранчов (1862-1889), който получава образование във Виенската търговска академия и във Висшето училище за наука и политика в Париж. При обучението си във Франция той се запознава и е силно повлиян от идеите на влиятелни политикономисти като Агам Смит, Ж.Б. Сей, Фредерик Бастия, Джон Стюарт Мил и др. (Маринова, 2021). Заглавието на

учебника е „Всемирна политическа икономия“, авторът изрично отбелязва, че текстът е „Първо собствено издание на съчинителя“. В голяма степен учебникът е компилативен и представлява синтезирано изложение на основните принципи на политическата икономия в светлината на класическата школа. На редица места в изложението се усеща, че Пранчов е силно затруднен от липсата на подходящи български термини, за да се изразят базови икономически идеи и закони.

В учебника на Пранчов Китай присъства на няколко нива. Първото е като символ. При описанието на т.нар. от него Меркантилният систем той започва със следното изречение: „В средните векове всяка държава в Европа беше се окръжила с **Китайски крепости** [курсивът мой, П.П.], назовани „митници“ (Пранчов, 1886, с. 31). В подобен символичен смисъл Китай е използван на още няколко места в учебника, когато споменава за Испания, която се е „окръжила с Китайски крепости на митници“ и гр. (Пранчов, 1886, с. 35, 272 и гр.). Под китайска крепост авторът очевидно има предвид известната Китайска стена, която е достатъчно популярна в тогавашната западноевропейска култура и която е преценена за подходяща метафора на прекомерното затваряне и контрол върху външната търговия, които са практикувани от западноевропейските държави в епохата на меркантилизма. Пренасянето на термина в българското икономическо образование едва ли е така пряко свързано с познанието сред грамотните

представители на българското общество за същността и смисъла на определението китайска.

Сходна характеристика има и едно споменаване на най-влиятелния представител на известната в историята на икономическата мисъл школа на физиократите Франсоа Кене (1694-1774). В учебника си Пранчов споменава, че учениците на Кене са го характеризирали като „Европейски Конфуций“ (Пранчов, 1886, с. 368). Във френския контекст от 18-и век сравнението на Фр. Кене с Конфуций обозначава неговата предполагаема интелектуална тежест. Присъствието на това сравнение в български учебник едва ли има за предпоставка утвърдено в българското общество разбиране за китайския философ като символ на цялостна държавническа мъдрост и знание. Това е един от начините, по които в България проникват и се налагат културни кодове, характерни за по-високо развити общества. Тяхното значение е по-скоро общокултурно и не е свързано само със специализираните икономически знания.

В учебника на Пранчов Китай се появява и като пояснение и илюстрация на важни интересни стопански процеси. Той обяснява значението на великите географски открития и откриването на Америка за икономическото развитие на света. Според него в Америка, с изключение на „два народа“ няма нищо друго, освен „диваци“. И в този план пише „Но империите Китай, Индостан, Япон без да имат по-богати рудници на злато и сребро, бяха във всяко

отношение много по-имотни, по-добре земе-обработени, по-добре напреднали в изкуствата и манифактурите, отколкото Мексико или Перу“ (Пранчов, 1886, 40). Китай се използва като пример за древна и добре функционираща, към 16-17-и век икономика. По-важен от икономическа гледна точка е фактът, че богатството на китайското общество не зависи от наличието на златни и сребърни рудници, а от други фактори. В още по-широк план с примера на Китай и на други азиатски общества Пранчов показва, че природните ресурси не са задължителна предпоставка за забогатяването.

Другият икономически проблем, който се представя на читателите с помощта на китайския пример, е свързан с теорията за населението и взаимната връзка между население и стопански просперитет. Според Пранчов нарастването на населението има за последица „големи сполуки в народно ступанственото поле“, но това не е универсално правило. Увеличаването на населението може да достигне до стадия на свръх-население. В този стадий „страната като не може да прехрани населението, ся вижда разклатена в своите основи“, увеличава се детската смъртност, епидемиите от глад също вземат много жертви (Пранчов, 1886, 474). Китай е посочен като пример за достигането до този стадий.

През 80-те години на 19-и век в развитието на българското образование настъпва нов момент, който е свързан със създаването на Висшето училище в София, което по-късно се трансформира

в Софийски университет. Преподаването на политическа икономия влиза в рамките на Юридическия факултет. В началото на 20-и век извънредният професор по политическа икономия Георги Т. Данаилов (1872-1939 г.) публикува първия университетски учебник по тази дисциплина „Основни начала на политическата икономия“. От гледна точка на общите характеристики, учебникът на Данаилов се разполага в различна обща теоретична рамка в сравнение с учебника на Пранчов. Докато Пранчов може да се приема за изразител на концепции и принципи на класическата политическа икономия, то Данаилов е по-близо до влиятелната Немска историческа школа с нейния по-силен акцент към историческата еволюция на основни институции, към етични и нравствени проблеми и т.н. Професор Данаилов е относително добре информиран както за постиженията на политическата икономия в исторически план, така и за публикации и дискусии, които са част от съвременното му.

Присъствието на Китай в „Основните начала ...“ може да се открие в историческото представяне на развитието на техниката. Данаилов пише „Колосалните тухлени и каменни постройки на Ассирия и Вавилон, на Китай и Мидия, на Египет ...са били възможни само в свързка с по-високо техническо познание“ (Данаилов, 1906, с. 273). За Пранчов Китайската стена е просто символ на ограниченията в търговията, докато за Данаилов Китай се представя като древна цивилизация, която има солидни

постижения в областта на строителството. Общо и в двамата автори е разбирането за това, че някога, назад във времето, Китай е бил високоразвита и успешна икономика.

Другият важен акцент от присъствието на Китай в учебника на Г. Данаилов е свързан с паричната история и теория. Данаилов обръща внимание на ранната история на парите и ползването с функциите на пари на различни предмети, които са служили като оръдия на труда, оръжия украшения и т.н. В Китай, според него с функциите на средство за размяна са ползвани лопатки и ножове. А дори и във времето, в което българският политикономист подготвя учебника си „на някои места в Китай пак търговецът още употребява метални късове, като носи в себе си везни за тяхното претегляне“ (Данаилов, 1906, с. 712). Основният елемент продължава да е древната история на Китай, но вече съчетана с виждането за наличие на известен примитивизъм и изостаналост към началото на 20-и век. Китай е посочен и сред първите страни, заедно с Япония и Персия, в които се появяват и са ползвани книжни пари (Данаилов, 1906, 738).

Второто поколение учебници

През годините след публикуването на учебника на Г. Данаилов България изживява изключително интензивни и драматични по характера си икономически, политически, военни и национални процеси. От една страна до избухването на Първата балканска война през октомври 1912 г. стопанството

на страната просперира и ускорено се модернизира, обявена е и Независимостта (1908 г.). Второто десетилетие на 20-и век обаче носи участие в три войни, които завършват с известно териториално разширение, но и с национални катастрофи, хиляди жертви, бежански вълни, срич в общия оптимизъм и вяра в бъдещето, с които са се характеризирали годините след Освобождението.

След края на българското участие в Първата световна война и след подписването на Ньойския мирен договор (27.11.1919 г.) представителите на българския интелектуален и стопански елит са принудени да търсят начини за корекции в институционалната и просветната структура в страната. Като част от усилията за внасяне на подобрене в този план може да се приеме създаването на две нови висши училища през 1920 г. Това са Свободният университет в София и Висшето търговско училище във Варна. Първото е плод на частна инициатива, а второто е резултат от идея на директора на Средното търговско училище във Варна – Цани Калянджиев и на местната Търговско-индустриална камара.

От съвременна гледна точка Свободният университет и Висшето търговско училище изглеждат доста сходни, понеже се определят като икономически. Трябва да се отбележи обаче, че съвременното българско разбиране за икономическо образование е доста широко и до голяма степен не отговаря на световно приети стандарти. Един от принципите на тези

стандарти е логичното разделяне на икономическото от бизнес образованието. Първото е по-теоретично ориентирано, докато второто е най-вече с практическа насоченост. Възникването и специализацията на двете нови висши училища през 1920 г. по някои показатели е по-близко до съвременните световни стандарти. Свободният университет е по-скоро насочен към подготовка на кадри за държавните структури и може да се определи с основен фокус към държано-стопанските науки, докато висшето училище във Варна е по-скоро бизнес ориентирано. В този смисъл те не конкурират, а допълват съществуващата вече образователна структура.

В двете нови висши училища преподаването на политическа икономия заема важно място в учебните програми. Преподавателският състав в тях с основание приема, че теоретичната подготовка по тази дисциплина има основополагащо значение за специалистите, които се подготвят в тях – независимо дали това ще са държавни или общински служители, ръководители на предприятия, счетоводители или други самостоятелни предприемачи. Просветното министерство също оценява положително значението на политическата икономия, която влиза като част от обучението на учениците в гимназиите и в педагогическите училища. В тях се преподава по учебник с автор Ам. Яранов (Яранов, 1928).

Преподавател по политическа икономия в Свободния университет става Димитър Мишайков, който е един от

основателите на новото висше училище. Той има юридическо образование, работил е в Главна дирекция на статистиката и е професор по статистика в Софийския университет. Преподаването на политическа икономия във Варна е поверено на младия тогава руски емигрант Наум Долински. Той е роден през 1890 г. в Петербург, където завършва Политехническият институт. Преподава политическа икономия, статистика, аграрна политика и история на стопанските доктрини във Висшето търговско училище във Варна още от основаването му. Н. Долински пристига в България като част от емиграцията, бягаща от установения в Русия болшевишки режим (Пенчев, 2016).

През 1923 г. Долински публикува „Курс по теория на политическата икономия“, а Димитър Мишайков публикува „Кратък курс по теоретична политическа икономия“, който е специално издание за студентите от Свободния университет за политически и стопански науки през 1926 г. Тези две издания са значително по-кратки, в сравнение с по-ранния учебник на Данаилов. Те обаче се фокусират предимно върху теоретичните аспекти на Политическата икономия и пропускат теми и проблеми, които имат по-скоро практическо значение. В двете нови висши училища пропуснатите практически теми стават част от специални учебни предмети.

Учебниците на Долински и Мишайков се различават от предходните и с променената си обща теоретична основа. Докато Пранчов е в традицията на

класическата политическа икономия, Данаилов в тази на Немската историческа школа, то в новите учебници се усеща влиянието на вече утвърдените се концептуални рамки като теорията за пределната полезност. Мишайков в общи линии се опитва да синтезира и да подреди в смислено изложение разноречиви и концептуални модели. Той ползва идеи на Алфред Маршал, но и на взаимно противопоставящите се както в методологичен план, така и по отношение на политическите си препоръки Австрийска и Немска историческа школа. Н. Долински по-ясно се приближава до концептуалната рамка на основателя на Австрийската школа Карл Менгер. Младият преподавател по политическа икономия открито критикува Шмолер – една от основополагащите фигури в Немската историческа школа – за употребата на колективистичното понятие „народно стопанство“ (Долински, 1923, с. 8).

Забележително е, че и в трите учебника – тези на Яранов, Долински и Мишайков – липсва каквото и да е споменаване на Китай. Нито като някаква форма на културен код, с който да се обозначи известно на всички понятие, нито като дървна култура, в която могат да се открият забележителни технически и финансови постижения, нито като страна, която символизира проблемите на свръхнаселението в малтусов дух. Изглежда, че след войните от 20-те години на века за българските икономисти Китай престава да съществува. Разширяването на обхвата на икономическото образование,

поне на пръв поглед, е съпроводено с известно обедняване на учебниците и на знанието, които се поднасят на ученици и студенти.

Заключителни бележки

Причините, които водят до „изчезването“ на Китай от българските учебници по политическа икономия за относително кратък времеви период от еволюцията им, не могат да се установят с пряка историческа реконструкция. Липсват конкретни и преки данни от страна на авторите, които са ги писали, в които те да обяснят в дълбочина процеса си на работа. По тази причина е необходимо да се прибегне до предположение. През целия 19-и и особено в началото на 20-и век икономическата тежест на Китай в глобален план намалява. След свалянето на последния император (1912 г.) страната е обхваната от тежка междоусобна война, която допълнително намалява значимостта ѝ в икономически и в културен план. Тенденцията към подобно ограничаване на китайската привлекателност и към превръщането на страната в символ на изостаналост може да се открие и преди 1912 г. Тя се маркира от редица събития като загубата на Китай във войната срещу Япония 1894-1895, потушаването на т. нар. въстание на боксерите 1899-1901 г. и др. Тези събития имат кумулативен ефект и след края на Първата световна война той става видим. Променените позиции на Китай се отразяват негативно върху привлекателността на икономиката и културното наследство

на страната като пример за определени стопански тенденции и тя не се споменава от българските автори на учебници през 20-те години на 20-и век.

Върху „изчезването“ на Китай вероятно оказват влияние и други причини, като специализацията в икономическата наука и фокуса на авторите върху теорията. Наличието на политически причини за отпадането на Китай от базовото икономическо образование в България обаче изглежда има основна тежест. Те се потвърждават косвено и от факта, че през времето на социализма в издадения през 1972 г. учебник „Политическа икономия на социализма“ (Попов, Аројо, и Милошевски, 1972) Китай отново липсва, въпреки че икономиката му е преустроена по социалистически модел. Кризата на китайско-съветските отношения през тези години и обвързаността на България

със Съветския съюз прегопоределат пропускането на Китай.

В по-общ план изследването показва, че учебниците по икономика отразяват и са повлияни от политическите и стопанските специфики на периода, в който се появяват. То може да послужи за основа на бъдещи публикации, които да изяснят не само съдържателната еволюция на това, което се преподава пред българските ученици и студенти, но и как се преподава, какви примери, метафори и т.н. се използват и как това влияе върху разбирането и усвояването на основни принципи на икономическата наука.

Статията е част от университетски проект за научни изследвания на УНСС - НИД НИ-20/2024/А, Икономическата наука в УНСС: Политическа икономия и Икономика.

Цитирани източници (References):

1. Велева, Л., М. Димитров и П. Пенчев (2010). 90 години Университет за национално и световно стопанство 1920-1910. София, университетско издателство „Стопанство“.
(Veleva, L., M. Dimitrov i P. Penchev (2010). 90 godini Universitet za natsionalno i svetovno stopanstvo 1920-1910. Sofia, universitetsko izdatelstvo „Stopanstvo“)
2. Данаилов, Г. (1906). Основни начала на Политическата икономия. Пловдив, издание и печат Хр. Г. Данов.
(Danailov, G. (1906). Osnovni nachala na Politicheskata ikonomia. Plovdiv, izdanie i pechat Hr. G. Danov)
3. Долински, Н. (1923). Курс по теория на политическата икономия. Варна.
(Dolinski, N. (1923). Kurs po teoria na politicheskata ikonomia. Varna)

4. Ванков, Н. (1906). Развой на учебното дело и училищното законодателство в България. Издават книжарниците на Е.П. Христов, Търново и Я. Якимов, Кюстендил. (Vankov, N. (1906). Razvoy na uchebnoto delo i uchilishtnoto zakonodatelstvo v Bulgaria. Izdavat knizharnitsite na E.P. Hristov, Tarnovo i Ya. Yakimov, Kyustendil)
5. Маринова, М. (2021). Между търговското предприемачество и научно публичностично и политическо поприще: шрихи от краткия житейски път на Стоян Пранчов (1862-1889). *Известия на ЦСН / Proceedings of CEHR*, Vol. VI, 2021. (Marinova, M. (2021). Mezhdutargovskoto predpriemachestvo i nauchno publitsistichno i politicheskopoprishte: shtrihi ot kratkia zhiteyskipat na Stoyan Pranchov (1862-1889). *Izvestia na TsSN / Proceedings of CEHR*, Vol. VI, 2021)
6. Мишайков, Д. (1926). Кратък курс по теоретическа политическа икономия. София, печатница „Балкан“. (Mishaykov, D. (1926). Kratak kurs po teoreticheskapoliticheskai konomia. Sofia, pechatnitsa „Balkan“)
7. Пенчев, П. (2016). От периферия към полупериферия. Наум Долински (1890-1968) в историята на българската икономическа мисъл. *Годишник на Икономически университет – Варна*, 1, с. 231-274. (Penchev, P. (2016). Ot periferia kam poluperiferia. Naum Dolinski (1890-1968) v istoriyata na balgarskata ikonomicheskamisal. *Godishnik na Ikonomicheskii universitet – Varna*, 1, s. 231-274)
8. Попов, Н., Ж. Аройо и А. Милошевски (ред.) (1972). Политическа икономия на социализма. София, издателство „Наука и изкуство“. (Popov, N., Zh. Aroyo i A. Miloshevski (red.) (1972). Politicheskai konomia na sotsializma. Sofia, izdatelstvo „Nauka i izkustvo“)
9. Пранчов, Ст. (1886). Всемирна политическа икономия. Учебник. Пловдив, търговска печатница. (Pranchov, St. (1886). Vsemirna politicheskai konomia. Uchebnik. Plovdiv, targovska pechatnitsa)
10. Русев, Ив. (2015). Търговската модерност на българското Възраждане. Изследване и извори. В. Търново, издателство „Ровита“. (Rusev, Iv. (2015). Targovskata modernost na balgarskoto Vazrazhdane. Izsledvane i izvori. V. Tarnovo, izdatelstvo „Rovita“)
11. Русев, Ив. (2020). Висшето търговско училище-Варна (1920-1945) и началото на висшето икономическо образование в България. Варна, издателство „Наука и икономика“. (Rusev, Iv. (2020). Vissheto targovsko uchilishte-Varna (1920-1945) i nachaloto na vissheto ikonomicheskobrazovanie v Bulgaria. Varna, izdatelstvo „Nauka i ikonomika“)

12. Хюбнер, О. (1868). *Начала на политическата икономия*. Превод Н. Михайловски, Цариград: печатница на в. Македония.
(Hyubner, O. (1868). *Nachala na politicheskata ikonomia*. Prevod N. Mihaylovski, Tsarigrad: pechatnitsa na v. Makedonia)
13. Яранов, Ат. (1928). Политическа икономия. Учебник за гимназиите и за педагогическите училища. Шесто издание. София, печатница „Доверие“.
(Yaranov, At. (1928). *Politicheska ikonomia*. Uchebnik za gimnaziite i za pedagogicheskite uchilishta. Shesto izdanie. Sofia, pechatnitsa „Doverie“)

Koga i zashto Kitay „izchezva“ ot balgarskoto ikonomichesko obrazovanie?

Pencho D. Penchev

When and Why Did China “Disappear” from Bulgarian Economic Education?

Pencho D. Penchev

Abstract: The paper traces the appearance and disappearance of China from political economy textbooks in Bulgaria in the late 19th and early 20th centuries. In the first textbooks published after the Bulgarian Liberation (1879), the authors use China, its history and culture as an illustration of important economic principles and trends. On the other hand, in the textbooks published in the 1920s, China “disappears”. This is due to the reduced weight of China in the world economy, as well as the fragmentation of the country during these years.

Key words: China, political economy, education, Bulgaria.

JEL: B10, P19, Z13.